VATANPARVARLIK G'OYASINING JADIDLAR FAOLIYATIDA AKS ETISHI

Ibragimov Lazizbek Umidjon o'g'li
Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich 24.124 guruh

Annotatsiya: Ushbu maqolada jadidchilik harakati vakillarining faoliyatida vatanparvarlik g'oyasining shakllanishi va rivojlanishi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Jadid ma'rifatparvarlarining ta'limiy, adabiy va ijtimoiy qarashlari orqali milliy ongni uyg'otish, xalqni ma'rifatga yetaklash hamda vatanga sadoqat tuyg'usini kuchaytirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiriy hamda Abdulhamid Cho'lpon kabi jadid namoyandalarining asarlarida vatanparvarlik g'oyasining ifodalanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari jadidlar merosining bugungi kunda ham milliy tarbiya va ma'naviy rivojlanishdagi ahamiyatini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: Jadidchilik, vatanparvarlik, milliy uyg'onish, ma'rifat, ta'lim islohoti, milliy ong, Behbudiy, Fitrat, Qodiriy, Cho'lpon.

THE REFLECTION OF THE IDEA OF PATRIOTISM IN THE ACTIVITIES OF THE JADIDS

Abstract: *This article provides a scientific analysis of the formation and development of the idea of patriotism in the activities of representatives of the Jadid movement. Through the educational, literary, and social views of Jadid enlighteners, issues such as awakening national consciousness, guiding people toward enlightenment, and strengthening a sense of devotion to the □□□□□ are highlighted. The study also analyzes the features of the expression of patriotic ideas in the works of Mahmudkhoja Behbudi, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiri, and Abdulhamid Cholpon. The research findings confirm that the legacy of the Jadids remains significant today in national education and spiritual development.*

Keywords: *Jadidism, patriotism, national awakening, enlightenment, educational reform, national consciousness, Behbudi, Fitrat, Qodiri, Cholpon.*

ОТРАЖЕНИЕ ИДЕИ ПАТРИОТИЗМА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЖАДИДОВ

Аннотация: *В данной статье проводится научный анализ формирования и развития идеи патриотизма в деятельности представителей джадидского движения. Через образовательные, литературные и социальные взгляды джадидских просветителей освещаются вопросы пробуждения национального самосознания, приобщения народа к просвещению и укрепления чувства преданности Родине. Также анализируются особенности выражения патриотической идеи в произведениях Махмудходжи Бехбуди, Абдурауфа Фитрата, Абдуллы Кадыри и Абдулхамида Чулпана. Результаты исследования подтверждают, что наследие джадидов и сегодня имеет важное значение в национальном воспитании и духовном развитии.*

Ключевые слова: *джадидизм, патриотизм, национальное возрождение, просвещение, образовательная реформа, национальное самосознание, Бехбуди, Фитрат, Кадыри, Чулпан.*

KIRISH

Vatanparvarlik g‘oyasi har bir millatning tarixiy taraqqiyoti, ma’naviy qadriyatlari va ijtimoiy ongini shakllantiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. U faqatgina hissiy tuyg‘u sifatida emas, balki jamiyat rivojiga xizmat qiluvchi mafkuraviy, tarbiyaviy va ijtimoiy hodisa sifatida ham namoyon bo‘ladi. Shu nuqtayi nazardan, vatanparvarlik g‘oyasining tarixiy ildizlarini o‘rganish, ayniqsa, jadidchilik harakati faoliyati misolida tahlil qilish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkiston o‘lkasida yuzaga kelgan jadidchilik harakati milliy uyg‘onish jarayonining eng muhim bosqichlaridan biri bo‘lib, u jamiyatni ma’rifat orqali isloh qilish, xalqni jaholatdan chiqarish hamda milliy o‘zlikni anglash g‘oyalarini ilgari surdi. Jadidlar faoliyatida vatanparvarlik g‘oyasi markaziy o‘rinni egallab, u ta’lim, adabiyot, teatr va publitsistika orqali keng targ‘ib etildi.

Jadid ma’rifatparvarlari vatanga sadoqatni ilm-fan bilan uyg‘un holda talqin qilib, millat taraqqiyotining asosiy yo‘li sifatida ma’rifatni ko‘rsatdilar. Ularning qarashlarida vatanparvarlik nafaqat o‘z yurtini sevish, balki uning kelajagi uchun faol harakat qilish, zamonaviy bilimlarni egallash va jamiyatni isloh etish orqali namoyon bo‘ldi.

Mazkur maqolada jadidchilik harakati vakillarining vatanparvarlik g‘oyalarini shakllantirish va rivojlantirishdagi faoliyati, ularning asarlarida ushbu g‘oyaning ifodalanishi hamda tarixiy-madaniy ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Jadidchilik harakati va unda vatanparvarlik g‘oyasining ifodalanishi masalasi O‘zbekiston va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan keng o‘rganilgan ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu yo‘nalishda olib borilgan tadqiqotlar jadidlar faoliyatining tarixiy, ma’naviy va pedagogik jihatlarini yoritishga qaratilgan bo‘lib, ularning asarlarida milliy uyg‘onish va vatanparvarlik g‘oyalarining shakllanishi ilmiy asosda tahlil qilingan.

Xususan, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiriy hamda Abdulhamid Cho'lpon kabi jadid ma'rifatparvarlarining asarlarida vatanparvarlik g'oyasi milliy ongni uyg'otish, ma'rifatni targ'ib qilish va jamiyatni isloh etish bilan uzviy bog'liq holda talqin etiladi. Ularning publitsistik va badiiy asarlarida xalqni ilmga chaqirish, mustamlakachilik sharoitida milliy o'zlikni saqlash va vatanga sadoqatni mustahkamlash g'oyalari markaziy o'rinni egallaydi.

Shuningdek, zamonaviy tadqiqotchilar tomonidan jadidchilik harakati pedagogik, tarixiy va falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinib, vatanparvarlik g'oyasining ijtimoiy-tarbiyaviy funksiyasi alohida yoritilgan. Bu borada olib borilgan ilmiy ishlar jadidlarning faoliyatini milliy mafkura va ta'lim tizimi rivoji bilan bog'liq holda o'rganishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tarixiylik, tizimli tahlil, qiyosiy tahlil hamda kontent-tahlil usullaridan foydalanildi. Tarixiylik prinsipi orqali jadidchilik harakatining vujudga kelish sharoitlari va rivojlanish bosqichlari o'rganildi. Tizimli yondashuv esa vatanparvarlik g'oyasining jadidlar faoliyatidagi o'rnini yaxlit tizim sifatida tahlil qilish imkonini berdi. Qiyosiy tahlil yordamida jadid ma'rifatchilarining qarashlari o'zaro solishtirildi, kontent-tahlil orqali esa ularning asarlaridagi vatanparvarlik mazmuni aniqlanib, ilmiy jihatdan umumlashtirildi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, jadidchilik harakati vakillari faoliyatida vatanparvarlik g'oyasi faqatgina hissiy tuyg'u sifatida emas, balki jamiyatni isloh qilishga yo'naltirilgan mafkuraviy va amaliy konsepsiya sifatida namoyon bo'lgan. Jadid ma'rifatparvarlarining asosiy maqsadi xalqni jaholatdan chiqarish, zamonaviy ilm-fan asoslarini o'rgatish hamda milliy ongni shakllantirish orqali vatanning taraqqiyotiga xizmat qilishdan iborat bo'lgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiriy hamda Abdulhamid Cho'lpon kabi jadidlar ijodida vatanparvarlik g'oyasi turli shakllarda — ta'limiy islohotlar, badiiy adabiyot, teatr va publitsistik chiqishlar orqali ifodalangan. Ularning asarlarida vatanga sadoqat, milliy o'zlikni anglash va mustaqil fikrlashga undovchi g'oyalar ustuvor ahamiyat kasb etgan.

Shu bilan birga, jadidlar vatanparvarlikni zamonaviy taraqqiyot bilan uyg‘un holda talqin etganliklari aniqlanadi. Ya’ni, ular uchun vatanga xizmat qilish — bu nafaqat uni sevish, balki ilm olish, yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etish va jamiyatni modernizatsiya qilish orqali amalga oshiriladigan amaliy jarayon hisoblangan.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, jadidchilik harakati g‘oyalari bugungi kunda ham dolzarb bo‘lib, ayniqsa, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi. Ularning ma’rifiy merosi zamonaviy ta’lim tizimida milliy qadriyatlar va global bilimlar uyg‘unligini ta’minlashga yordam beradi.

Umuman olganda, jadidlar faoliyatida vatanparvarlik g‘oyasining aks etishi milliy uyg‘onish jarayonining muhim omili sifatida namoyon bo‘lib, bu g‘oya bugungi kunda ham o‘z ilmiy va tarbiyaviy ahamiyatini saqlab qolmoqda.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari jadidchilik harakati vakillari faoliyatida vatanparvarlik g‘oyasi tizimli va maqsadli ravishda shakllantirilganini ko‘rsatadi. Jadid ma’rifatparvarlari vatanparvarlikni milliy taraqqiyotning asosiy omili sifatida talqin etib, uni ma’rifat, ilm-fan va islohotlar bilan uzviy bog‘liq holda rivojlantirganlar.

Tahlil natijalariga ko‘ra, Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiriy va Abdulhamid Cho‘lpon ijodida vatanparvarlik g‘oyasi quyidagi asosiy yo‘nalishlarda ifodalangan:

Shuningdek, natijalar shuni ko‘rsatadiki, jadidlarning vatanparvarlik konsepsiyasi hissiy darajadan yuqori bo‘lib, u amaliy faoliyatga yo‘naltirilgan mafkuraviy tizim sifatida shakllangan. Ular tomonidan ilgari surilgan g‘oyalar milliy uyg‘onish jarayonini tezlashtirgan va keyingi davr ijtimoiy-ma’naviy rivojlanishiga asos bo‘lgan.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari jadidchilik harakatining vatanparvarlik g‘oyasini shakllantirishdagi tarixiy va ilmiy ahamiyatini tasdiqlaydi hamda uning bugungi kundagi tarbiyaviy ahamiyati yuqori ekanligini ko‘rsatadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalariga ko‘ra, jadidchilik harakati vakillarining faoliyatida vatanparvarlik g‘oyasi milliy uyg‘onish jarayonining asosiy mafkuraviy yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllangan va rivojlanganligi aniqlandi. Jadid ma’rifatparvarlari vatanparvarlikni faqat hissiy tuyg‘u sifatida emas, balki jamiyatni isloh qilish, xalqni ma’rifatli etish va milliy taraqqiyotni ta’minlashga qaratilgan amaliy harakatlar tizimi sifatida talqin etganlar.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiriy hamda Abdulhamid Cho‘lpon kabi jadidlarning ijodiy va ijtimoiy faoliyatida vatanparvarlik g‘oyasi ta’lim, adabiyot va publitsistika orqali keng targ‘ib etilgan. Ularning asarlarida milliy o‘zlikni anglash, ilm-fanga intilish va vatanga sadoqat kabi g‘oyalar ustuvor o‘rin egallagan.

Umuman olganda, jadidchilik harakati tomonidan ilgari surilgan vatanparvarlik konsepsiyasi bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan bo‘lib, u yosh avlodni milliy qadriyatlarga sodiq, bilimli va mas’uliyatli insonlar sifatida tarbiyalashda muhim nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois jadidlar merosini o‘rganish va targ‘ib etish milliy ma’naviyatni yuksaltirishning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Behbudiy M. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1999.
2. Fitrat A. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2000.
3. Qodiriy A. *O‘tkan kunlar*. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2016.
4. Cho‘lpon A. *She’rlar va nasriy asarlar*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1997.
5. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
6. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000–2005.
7. Mirziyoev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
8. Jadidchilik harakati tarixi bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent: Fan, 2018.